

Justitiekottets betänkande

1979/80: 41

med anledning av motion om åtalsreglerna vid barnmisshandel m. m.

Motionen

I motionen 1979/80: 798 av Göran Karlsson (s) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller att sexualbrottsutredningen får i uppdrag att lägga fram förslag om att avskaffa de regler som innebär begränsningar i rätten att åtala brott mot barn.

I motionen erinras om den utsatta situation som barn befinner sig i när det gäller brott inom familjen; ett litet barn saknar egen förmåga att berätta om det våld det har blivit utsatt för och ännu mindre kan barnet göra en formell polisanmälan i saken. Motionären anför att det vanligen är vårdnadshavaren som står för misshandeln och att han eller hon naturligtvis inte anmäler sig själv. Om barnet inte blir allvarligt skadat blir det alltså enligt motionären inget åtal för misshandel, även om alla inblandade myndigheter skulle ha klart för sig vad som har hänt. Enligt motionärens mening bör åtalsreglerna generellt ses över med utgångspunkt i att brott mot barn alltid skall kunna åtalas, oavsett om det finns någon anmälan eller angivelse. Motionären framhåller att frågan om åtalsreglerna vid barnmisshandel inte uppmärksammades i de tilläggsdirektiv rörande kvinnomisshandel som sexualbrottskommittén nyligen har erhållit. Motionären anser därför att riksdagen bör klargöra att kommittén också skall se över åtalsreglerna vid brott mot barn, varvid även andra brott än misshandel bör uppmärksammas.

Gällande bestämmelser m. m.

I brottsbalken (BrB) finns beträffande vissa brott särskilda regler som innebär att en angivelse från målsägandens sida skall ha skett för att allmänt åtal skall få väckas. Målsägande är den mot vilken brott är begånget eller som därav har blivit förnärad eller lidit skada (20 kap. 8 § rättegångsbalken).

Beträffande misshandelsbrotten gäller enligt 3 kap. 11 § BrB att misshandel som inte är grov och som inte har förövats på allmän plats får åtalas av en åklagare bara om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Även beträffande andra brott mot person än misshandel gäller krav på angivelse av målsägande som förutsättning för allmänt åtal. Angivelse krävs således vid brotten våldtäkt, våldförande och frihetskränkande otukt (6 kap. 1 och 2 §§ BrB). Andra exempel är vållande till

kroppsskada eller sjukdom när det inte rör sig om grovt brott (3 kap. 8 § BrB) och ofredade (4 kap. 7 § BrB) som inte har förövats på allmän plats.

Angivelse av målsägande fordras inte för allmänt åtal vid brotten otukt med barn, otukt med ungdom och otukt med avkomling (6 kap 3—5 §§ BrB).

Av 20 kap. 14 § rättegångsbalken följer att målsäganden måste vara myndig för att kunna ange brott mot sin person. Rör ett brott en ommyndig person är enligt samma lagrum den som har vårdnaden om honom behörig att ange brottet.

Vad angår innebörden av uttrycket, att åtal är påkallat ur allmän synpunkt, anses bl. a. att bedömningen får ske med hänsyn såväl till brottets art och straffets syfte som till omständigheterna vid brottets begående. Också sociala hänsyn bör tas, exempelvis till målsäganden. Ibland kan hänsynen till målsäganden tala mot åtal för t. ex. misshandelsbrott i hemmet, men inte sällan är ett allmänt åtal påkallat just för att målsäganden inte har vågat ange brottet. (Se åtalsrättskommitténs betänkande SOU 1976: 47 Färre brottmål s. 382 f.)

Sexualbrottskommittén

Enligt regeringens bemyndigande i februari 1977 har chefen för justitiedepartementet tillkallat en kommitté för att se över lagstiftningen om sexualbrott i 6 kap. BrB (1977 års sexualbrottskommitté, Ju 1977: 03, Dir. 1977: 7). Enligt sina direktiv har kommittén bl. a. att se över frågan om det är motiverat att behålla särskilda angivelseregler för sexualbrott.

Regeringen har i december 1979 genom tilläggsdirektiv till kommittén (Dir. 1979: 146) utvidgat dess uppgifter till att omfatta också en översyn av reglerna om åtal för misshandel. I direktiven pekas särskilt på sådana fall då kvinnor utsätts för våld i hemmen. Kommitténs tilläggsuppdrag bör enligt direktiven fullgöras skyndsamt. Om kommittén finner att ändringar är påkallade när det gäller åtalsreglerna för misshandel, bör kommittén ta ställning till om motsvarande ändringar bör göras i fråga om andra närbesläktade brottstyper, t. ex. hemfridsbrott.

I fråga om de närmare överväganden i saken som bör ske anförde departementschefen bl. a. följande.

Kommittén bör närmare analysera de skäl som kan anföras för och emot en ordning som innebär att rätten att åtala för misshandel begränsas genom särskilda regler. Härvid bör beaktas att den allmänna synen på våldsbrottslighet torde vara strängare nu än vad fallet var vid tillkomsten av BrB. Om kommittén finner att de skäl som ligger till grund för den nuvarande ordningen inte längre är bärkraftiga eller bara delvis har kvar sin giltighet, bör den föreslå de lagändringar som kan anses påkallade. En möjlighet är därvid att låta misshandel omfattas av en

i princip ovillkorlig åtalsplikt utan andra begränsningar än dem som gäller generellt enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken och motsvarande bestämmelser i en del andra författningar. Det är emellertid inte givet att man bör välja en sådan lösning, särskilt som den skulle få konsekvenser även för andra typer av misshandelsbrott än dem som här företrädesvis har diskuterats. Tänkbart är sålunda att behålla en prövning av om åtal är påkallat från allmän synpunkt för vissa grupper av lindriga misshandelsbrott på enskilt område. Även andra lösningar kan komma i fråga.

Utskottet

I detta betänkande behandlas en motion som gäller åtalsreglerna vid barnmisshandel m. m. I motionen framställs yrkande av innebörd att 1977 års sexualbrottskommitté skall få i uppdrag att lägga fram förslag om att avskaffa reglerna om begränsningar i möjligheten att väcka åtal för barnmisshandel och andra brott mot barn.

Enligt 3 kap. 11 § brottsbalken gäller att misshandel som inte är grov och som inte har förövats på allmän plats får åtalas av åklagare bara om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt. Även beträffande andra brott mot person än misshandel gäller krav på angivelse av målsägande som förutsättning för allmänt åtal, såsom i fråga om våldtäkt, vållande till kroppsskada och ofredande.

Enligt den definition som ges i 20 kap. 8 § rättegångsbalken är målsägande den mot vilken ett brott är begånget eller som därav har blivit förnärmad eller lidit skada. Av andra regler i rättegångsbalken följer vidare att en målsägande måste vara myndig för att kunna ange brott mot sin person. Om ett brott rör en omyndigs person är vårdnadshavaren behörig att ange brottet.

Vid bedömningen av motionsspörsmålet vill utskottet peka på att kravet på angivelse i de situationer som här har berörts brukar motiveras med att samhällets ingripande med straffrättsliga åtgärder inte bör ske, om den vars intressen har kränkts genom brottet inte uttryckligen önskar ett sådant ingripande eller motsätter sig det. När det gäller brott mot barn som har begåtts av barnets vårdnadshavare kan det ifrågasättas om denna motivering har någon bärkraft, eftersom det i dessa fall kan tillkomma gärningsmannen att ange brottet. En naturlig följd härav är att angivelse i de flesta fall inte kommer till stånd. Detta förhållande i för- ening med upptäckts- och bevissvårigheter leder till att brottslighet av detta slag sällan beivras, även om åtal, såsom inte sällan torde vara fallet, skulle vara påkallat från allmän synpunkt.

Utskottet vill i linje med vad motionären uttalar understryka vikten av att man med åtgärder på lagstiftningssidan söker komma till rätta med våld och andra övergrepp som barn utsätts för inom hemmets väggar. Ett uttryck för denna inställning från samhällets sida utgör det förra året

införda förbudet i 6 kap. 3 § föräldrabalken att utsätta barn för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.

Intresset av att våldsgärningar och liknande övergrepp mot barn förhindras i största möjliga utsträckning talar enligt utskottets mening starkt för att möjligheterna att använda straffbestämmelserna på området inte begränsas av andra åtalsregler än dem som i allmänhet gäller. Det kan emellertid mot bakgrunden av motiven för den gällande ordningen inte uteslutas att det finns skäl som talar emot en sådan vidsträckt åtalsmöjlighet.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet i linje med vad motionären begär att åtalsreglerna vid brott mot barns person måste ses över.

Sexualbrottskommittén har enligt sina ursprungliga direktiv till uppgift att bl. a. överväga om det är motiverat att behålla de särskilda angivelseregler som f. n. gäller för vissa sexualbrott. Genom tilläggsdirektiv i december 1979 har kommitténs uppgifter vidgats till att omfatta också en översyn av reglerna om åtal för misshandel. Även om det i dessa direktiv särskilt pekas på sådana fall då kvinnor utsätts för våld i hemmet, ligger det inom ramen för kommitténs uppdrag att också se över reglerna om åtal för bl. a. barnmisshandel på enskilt område. Enligt vad utskottet har inhämtat kommer så också att ske.

Det önskemål som framförs i motionen är sålunda redan föremål för det arbete som sexualbrottskommittén bedriver. Det är därför inte påkallat med någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1979/80: 798.

Stockholm den 29 april 1980

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp), Maja Ohlin (s), Stina Eliasson (c) och Maja Bäckström (s).